

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้จัดเก็บข้อมูลด้านอนามัยและสวัสดิการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 โดยในช่วงแรกได้ดำเนินการสำรวจทุกปีจนถึง พ.ศ. 2521 และตั้งแต่ พ.ศ. 2524 – 2544 ได้ดำเนินการสำรวจทุก 5 ปี และสืบเนื่องจากรัฐบาลได้เริ่มดำเนินการโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า มาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2544 เป็นต้นมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบสาธารณสุขของประเทศไทย ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขจึงได้ขอความร่วมมือจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ให้มีการดำเนินการสำรวจอนามัยและสวัสดิการทุกปี ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2550 ซึ่งการสำรวจครั้งนี้ เป็นครั้งที่ 15 โดยดำเนินการสำรวจในเดือนมกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2550 จากครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างประมาณ 26,000 ครัวเรือน

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการได้รับสวัสดิการการรักษาพยาบาล ภาวะการเจ็บป่วย การเข้ารับบริการด้านสาธารณสุข ค่าใช้จ่ายในการรับบริการด้านสาธารณสุข และการเข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาลของประชากร การได้รับบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุ การเป็นโรคเบาหวาน การเป็นโรคความดันโลหิตสูง และมะเร็งในสตรี เป็นต้น

1.3 ขอบข่ายและกลุ่มรวม

ประชากรที่อยู่ในกลุ่มรวมของการสำรวจครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล

1.4 ระยะเวลาอ้างอิง

1) ระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ หมายถึง ระยะเวลานับย้อนหลังจากวันสัมภาษณ์ไป 1 เดือน เช่น วันสัมภาษณ์คือ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550 “ระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์” คือระหว่างวันที่ 1 – 31 มกราคม 2550

2) ระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ หมายถึง ระยะเวลานับย้อนหลังจากวันสัมภาษณ์ไป 12 เดือน เช่น วันสัมภาษณ์คือ วันที่ 1 มกราคม 2550 “ระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์” คือระหว่างวันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2549

1.5 รายการข้อมูลที่เก็บรวบรวม

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน

ตอนที่ 2 หลักประกันด้านสุขภาพ

ตอนที่ 3 การเจ็บป่วยและการไปรับบริการสาธารณสุข

ก. ความเจ็บป่วยระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์

ข. การเข้าพักรักษาตัวในสถานพยาบาลระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์

ค. การรับบริการทันตกรรมระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์

ตอนที่ 4 การบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุ

ตอนที่ 5 การเป็นโรคเบาหวาน

ตอนที่ 6 การเป็นโรคความดันโลหิตสูง

ตอนที่ 7 การตรวจหามะเร็งเต้านม

ตอนที่ 8 การตรวจหามะเร็งปากมดลูก

1.6 คำจำกัดความ

1) สวัสดิการการรักษาพยาบาล

หมายถึง สวัสดิการที่ได้รับเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ได้แก่ ค่ายา ค่าห้องพักในสถานพยาบาล รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์เครื่องใช้วัสดุที่ทำหน้าที่แทนอวัยวะที่ประสบอันตราย ซึ่งรัฐบาลหรือเอกชนเป็นผู้ให้

2) ประเภทของสวัสดิการการรักษาพยาบาล

หมายถึง สวัสดิการข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ สวัสดิการจัดโดยนายจ้างประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน บัตรประกันสุขภาพ (บัตรทอง) และประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน

3) ป่วยหรือรู้สึกไม่สบาย

หมายถึง การป่วยทุกชนิดตั้งแต่ป่วยเล็กน้อย จนกระทั่งถึงป่วยหนัก การที่รู้สึกตัวว่าไม่สบาย เพราะโรคหรือเหตุอื่นที่ทำให้รู้สึกเช่นนั้น เช่นการบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุ

4) ซื้อยากินเอง

(1) ยาแผนปัจจุบัน

หมายถึง การซื้อหรือหาหาแผนปัจจุบันมาเพื่อบำบัดรักษาด้วยตนเอง ซึ่งในร้านขายยาอาจมีเภสัชกรแนะนำหรือไม่ก็ตาม

(2) ยาสมุนไพร

หมายถึง ยาที่ได้จากพืช สัตว์ แร่ที่ยังไม่ผสมปรุงแต่ง หรือแปรสภาพ ยาสมุนไพรนี้จะต้องเป็นวัตถุหรือพืชที่ระบุไว้ในตำรายาแผนโบราณว่ามีคุณสมบัติ ในการบำบัด บรรเทา รักษาหรือป้องกันโรคหรือความเจ็บป่วยของมนุษย์ **ไม่รวม** วัตถุหรือพืชที่ใช้ประกอบอาหาร เครื่องสำอาง เช่นเครื่องเทศต่าง ๆ หรือพืชผักสวนครัวต่าง ๆ ที่ใช้กินเป็นอาหาร

(3) ยาแผนโบราณ

หมายถึง ยาที่ใช้ในการบำบัดโรคโดยอาศัยความรู้จากตำรายาแผนโบราณ ซึ่งได้จากการเรียนสืบทอดกันมา หรือยาที่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนตำรับยาเป็นยาแผนโบราณตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2517 – 2520 ยาเหล่านี้มีกรรมวิธีการผลิตแบบธรรมชาติไม่ซับซ้อน เช่น บดเป็นผงละลายน้ำป้อนเป็นลูกกลอน ดมเอาน้ำมากิน อบ อบ แช่ เป็นต้น

ยาแผนโบราณที่พบโดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ คือ

- **ยาแผนโบราณสำเร็จรูป** จะเรียกว่า “ยาแผนโบราณ” และเลขทะเบียนตำรับยากำกับไว้บนฉลากยาให้ทราบ ซึ่งจัดว่าเป็นยาสามัญประจำบ้าน เช่น ยาธาตุบรรจบ ยาหอมอินทจักร์ ยาเขียวหอม เป็นต้น

- **ยาแผนโบราณในรูปของสมุนไพรต่าง ๆ** นำมาจัดเป็นตำรับตามอาการโรคที่รักษา ซึ่งยาเหล่านี้ชาวบ้านโดยทั่วไปมักเรียกว่า “ยาหม้อ” “ยาต้ม” “ยาพื้นบ้าน” “ยากกลางบ้าน”

7) หมอพื้นบ้าน / หมอแผนโบราณ

หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ในการรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วย โดยใช้ยาแผนโบราณหรือยาสมุนไพร

8) เจ้าหน้าที่สถานอนามัย/ศูนย์บริการสาธารณสุข/ศูนย์สุขภาพชุมชน

หมายถึง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ทำหน้าที่รักษาพยาบาลผู้ป่วยในระดับตำบล ซึ่งได้แก่ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาหรือได้รับการอบรมให้มีความรู้ทางด้านสาธารณสุขชุมชน บุคลากรเหล่านี้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลรักษาพยาบาลโรคที่ไม่มีความซับซ้อนมากนัก

9) สถานอนามัย / ศูนย์บริการสาธารณสุข

หมายถึง หน่วยบริการสาธารณสุขระดับตำบลหรือระดับหมู่บ้านทั่วไปที่อยู่ใกล้ชุมชนมากที่สุด ครอบคลุมประชากรประมาณ 1,000 – 5,000 คน

การให้บริการจะเน้นการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค และรักษาพยาบาล โดยสถานีอนามัยจะตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล ส่วนศูนย์บริการสาธารณสุขจะตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและกรุงเทพมหานคร

10) ศูนย์สุขภาพชุมชน

หมายถึง สถานพยาบาลปฐมภูมิ (Primary Care Unit หรือ PCU) ที่พัฒนาภายใต้โครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นสถานพยาบาลใกล้บ้าน ใกล้ใจ ประจำครอบครัว ประชาชน โดยต้องมีความพร้อมในการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ที่ประยุกต์ทั้งทางด้านการแพทย์ จิตวิทยาและสังคม ทำหน้าที่ให้บริการทั้งส่วนที่เป็นการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการฟื้นฟูสภาพที่เป็นลักษณะการให้บริการแบบผู้ป่วยนอก การให้บริการที่บ้านและบริการในชุมชน ไม่รวมบริการที่ต้องให้ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ตั้งอยู่ในที่สามารถเดินทางไปใช้บริการได้สะดวกภายใน 30 นาที มีบุคลากร เครื่องมือ อุปกรณ์ และการจัดการตามเกณฑ์มาตรฐาน มีประชากรที่ขึ้นทะเบียนที่ชัดเจน และรับผิดชอบดูแลประชากรไม่เกิน 10,000 คนต่อหน่วย โดยการจัดการอาจจัดบริการเป็นหน่วยบริการปฐมภูมิที่เป็นสถานพยาบาลเดียว หรือจัดเป็นเครือข่ายบริการปฐมภูมิที่มีหน่วยบริการย่อยรวมกันให้บริการ

11) โรงพยาบาลชุมชน

หมายถึง หน่วยบริการสาธารณสุขที่ให้บริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขระดับอำเภอหรือกิ่งอำเภอ มีเตียงสำหรับผู้ป่วยตั้งแต่ 10 เตียงขึ้นไปจนถึง 150 เตียง ครอบคลุมประชากรตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป มีแพทย์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอื่น ๆ ปฏิบัติงานประจำ การให้บริการจะเน้นหนักในการรักษาพยาบาลมากกว่าสถานบริการในระดับต้น

12) โรงพยาบาลทั่วไป

หมายถึง โรงพยาบาลที่ตั้งอยู่ในระดับจังหวัด หรืออำเภอขนาดใหญ่ มีขนาดและจำนวนเตียงผู้ป่วยตั้งแต่ 200 – 500 เตียง

13) โรงพยาบาลศูนย์

หมายถึง โรงพยาบาลในระดับจังหวัดที่มีขนาดเกิน 500 เตียงขึ้นไป และมีแพทย์เฉพาะสาขาต่าง ๆ ครบถ้วน

14) โรงพยาบาลสังกัดอื่นของรัฐ

หมายถึง โรงพยาบาลที่อยู่สังกัดกรมต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาลเลิศจิน หรือสังกัดหน่วยงานอื่น ๆ นอกกระทรวงสาธารณสุข เช่น รพ.กลาง รพ.ตำรวจ เป็นต้น

15) การเข้าพักรักษาในสถานพยาบาล

หมายถึง การที่ผู้ป่วยต้องนอนค้างคืนในสถานพยาบาลเพื่อรักษาตัว หรือเป็นผู้ป่วยที่ถูกขึ้นทะเบียนว่าเป็นคนไข้ในแต่ได้รับอนุญาตให้กลับได้ในวันเดียวกัน เช่น การผ่าตัดเล็ก (ซีส) เป็นต้น